

Stop de modelwaanzin: ons pensioen verdient gezond verstand

Posted on 16 oktober 2025 by Gastauteur

*Door Agnes Joseph**

De afgelopen decennia is de Nederlandse wet- en regelgeving steeds zwaarder gaan leunen op wiskundige modellen. Waar modellen ooit bedoeld waren als hulpmiddel om ingewikkelde vraagstukken inzichtelijk te maken, zijn ze inmiddels verheven tot fundament van beleid en wetgeving. Daarmee wordt een grens overschreden. We verwachten van modellen iets waar ze niet voor bedoeld of geschikt zijn: absolute zekerheid in een onzekere wereld.

Pensioenen op de automatische piloot

Een van de scherpste voorbeelden daarvan vinden we bij de pensioenen. Op dit moment wordt bijna tweeduizend miljard euro aan collectief pensioengeld verdeeld over individuele potjes, volledig gebaseerd op wettelijke rekenregels en ingewikkelde modellen. Het wrange is dat de mensen die deze modellen ontwerpen, actuarissen en rekenaars, al jaren waarschuwen dat ze niet geschikt zijn voor zo'n

taak. Ze kunnen onmogelijk voorspellen hoe rendementen, levensverwachting en inflatie zich ontwikkelen. Toch worden hun uitkomsten behandeld als harde waarheid, met financiële gevolgen voor miljoenen Nederlanders. Wat ooit bedoeld was als hulpmiddel om inzicht te geven, is uitgegroeid tot een beslissingsmachine die verdeelt en bepaalt, zonder dat iemand de werking nog echt begrijpt.

Een ander voorbeeld is het stikstofbeleid. De normen die in Nederland gelden, zijn zo extreem laag dat ze in de praktijk niet eens meetbaar zijn. Wetenschappers geven zelf aan dat de onzekerheidsmarge groter is dan de norm. Er wordt zelfs spottend gezegd dat één vogelpoepje op een hectare grond al kan leiden tot een overschrijding. Toch zit ons land hierdoor op slot: woningbouw stagneert, boeren raken verstrikt in regels en maatschappelijke projecten komen niet van de grond. Ook hier is een model – ooit bedoeld om richting te geven – geworden tot een keurslijf dat de samenleving verstikt.

De illusie van zekerheid

Wie de vakliteratuur kent, weet dat experts al decennia waarschuwen voor dit risico. 'All models are wrong, some are useful', zei statisticus George Box al. Modellen zijn vereenvoudigde weergaven van de werkelijkheid, niet de werkelijkheid zelf. Ze kunnen helpen om scenario's door te rekenen of risico's te begrijpen, maar ze kunnen geen zekerheid bieden. Zodra we beleid of wetgeving volledig ophangen aan modeluitkomsten, doen we alsof die uitkomsten onbetwistbaar zijn. Dat is niet alleen wetenschappelijk onjuist, het is ook bestuurlijk gevaarlijk.

Van model naar mens

Het is daarom hoog tijd om het tij te keren. Modellen moeten weer teruggebracht worden tot wat ze zijn: hulpmiddelen, geen fundamenten. Beleid moet begrijpelijk en uitlegbaar zijn. Als zelfs Kamerleden en bestuurders de onderliggende modellen niet meer begrijpen, hoe kunnen zij dan goed geïnformeerde besluiten nemen? En hoe kan de samenleving nog vertrouwen hebben in beleid dat niemand meer kan uitleggen? De kloof tussen model en mens wordt steeds groter en die ondermijnt het vertrouwen in de overheid.

Gezond verstand als kompas

Het alternatief is niet om wetenschap of rekenen overboord te gooien. Het alternatief is om gezond verstand weer centraal te stellen. Modellen kunnen inzicht geven, maar niet beslissen. Politiek en bestuur moeten weer durven kiezen op basis van ervaring, inzicht en maatschappelijke waarden, in plaats van cijfermatige schijnzekerheid. Door beleid eenvoudiger te maken, wordt het begrijpelijker voor burgers én bestuurders. Dat scheelt bovendien een leger aan ambtenaren en adviseurs die nu bezig zijn met het vertalen van modeluitkomsten naar regels en procedures en laat meer ruimte over voor wat er echt toe doet: wonen, pensioen en zorg.

Nederland is geen spreadsheet. Onze samenleving vraagt om verstandige, uitlegbare keuzes. Niet om beleid dat verstrikt raakt in zijn eigen rekenmodellen.

Terug naar gezond verstand is geen nostalgie, maar noodzaak. Alleen dan kunnen we weer beleid maken dat mensen begrijpen én vertrouwen.

****Agnes Joseph** is Tweede Kamerlid voor BBB.*

Wynia's Week brengt broodnodige, onafhankelijke berichtgeving: drie keer per week, **156 keer per jaar**, met artikelen en columns, video's en podcasts. Onze donateurs maken dat mogelijk. [Doet u mee?](#) Hartelijk dank!